

17-17095
ENSV METSATÖÖSTUSMINISTEERIUMI
METSADE VALITSUSE VÄLJAANNE

METSAPÄEVADEL AITAME KAASA
MEIE METSADE TAASTAMISEKS

A. MERIHEIN

RK „RAKENDUSTRÜKISTE KIRJASTUS“
TALLINNAS, 1947. a.

TASUTA

Vastutav toimetaja Voolin.

A. Мерихейн. Дни леса содействуют восстановлению наших лесов.
На эстонском языке.

Ladumisele antud 22. IV 1947. Trükkimisele antud 12. V 1947. Paber 61:86 ¹/₁₆
Arvutuspoognaid 0,76. Trükipoognaid 0,75. Trükitähtede tihedus trükipoognas
44 720. Tiraaz 10 000. MB-04110. Tellimise nr. 744.

Graafikatööstus „Oktoober“, Tallinn, Tartu mnt. nr. 49.

TARTU ÜLIKOOLI

METSAPÄEVADEL AITAME KAASA MEIE METSADE TAASTAMISEKS

1. Mets kui rahvamajanduse põhivara

Meie kodumaa üheks väärtuslikumaks loodusvaraks on mets, mis moodustab asendamata tähtsusega toorainete baasi ehituse-, vineeri-, mööbli-, tselluloosi-, paberi-, puidukeemia-, tuletiku jt. tööstusaladele. Mets, mida rahvasuu on hakanud nimetama „rohelisteks kullaks“, omab aga ka suure tähtsuse ilmastiku kohalikele tingimustele, kaitseks tuulte ja tormide vastu, tõkestajaks liivaluidete edasilikumise vastu, kaitseks põudade vastu, põhjavee reguleerijana jne. Meie kuusikud, männikud, kaasikud ja segametsad annavad ühtlasi meie kodumaa maastikule tema omapära, olles meie loodusilu ja mitmekesisuse põhialuseks. Heites pilgu kaugemale mineviku hämarusse, leiame, et mets ja metsasaadused on olnud aastatuhandete jooksul tihedas seoses inimekonna arenguga. Enne, kui meie kauged esivanemad õppisid saama enestele ülespidamist põlluharimisest, enne kui hakati kasvatama metsloomade taltsutatud järglastest kariloomi ja viimastelt saama toitu ja kehakatet, oli mets oma mitmekesisuse saadustega inimestele ainsaks toidu, peavarju ja soojuse allikaks. Põllu- ja karjapidamise levimisega ja rahvastiku kasvuga sunniti aja jooksul endised liigirohked metsad loovutama oma paremad kasvukohad põldudele.

Kaua aega ei osanud inimene kasutada metsa peale tuletegemise, jahipidamise ja primitiivsete tööriistade ning ehituste tegemise. Metsale vaadati kui piiramata looduse annile. Hiljem, eraomanduse tekkimisel ja käsitööstuse arenemisel omas küll mets juba teatava majandusliku väärtuse, kuid otseel metsaomanikul oli vähe huvi metsade säilitamiseks ja mõistlikuks kasutamiseks. Metsi hävitati armutult paljude aas-

tasadade kestel, kasutades teda pillavamalt kui teisi looduse saadusi.

Metsalaastamise tulemuseks olid laialdased legendikud, lubjakivipaljandid (nn. karstimaastik), kümned miljonid hektarid liivaalaseid ja kõrbesid, mis on säilinud tänapäevani.

Alles 13.—14. sajandi paiku tekkis esmakordselt Euroopa mõnes üksikus enamarenenud paigas suuremate linnade läheduses midagi metsamajanduse taolist. Tööstuse, laevaehituse ja raudteede ehituse arenguga puidu tähtsus üha suurenes. Mets muutus tööstuse toorainete baasiks. Moodsa metallurgia aluseks sai puidust saadav süsi, mida toodeti söepõletamisel miilides. Puidusüsi oli kaua aega ainsaks reduktsiooniaineks metallide tootmisel. Metsade tõeline kasutamine inimese poolt algas aga alles puidukeemiaga. Lisaks varem tuntud puidusöele ja tõrvale õpiti puidust tootma äädikahapet, metüülalkoholi ja atsetoni, millised omakorda said aluseks lugematutele tähtsatele sünteesidele (värvide, arstimite, lakkide, lõhkeainete jne. saamisel). Tõeliseks varanduseks muutusid okaspuumetsad puidust tselluloosi valmistamisega (19. sajandi II poolel), kuna tselluloos oli omakorda algaineks paberi, lõhkeaine, fotograafilise flimi ja kunstiidi tootmisel. I Maaailmasõja ajal õpiti kasutama puidusöe põlemisel tekkivaid gaase mootorite käivitamiseks, mis asendas seniseid kalleid kütteõlisid.

Tänapäeval kasutatakse metsa mitte enam ainult kütteks, ehitusteks, mööbliks, vineeriks, tselluloosiks, paberiks, tule-tikkudeks jne., vaid puidust saadakse tekstiilsaadusi, nagu kunstiidist kleidid, sukad ja kaelasidemed; puidust saadakse tähtsaid arstimeid (aspiriin, antipüriin jt.); saadakse puitvilla, ligniini, tselluloidi, fotograafilist filmi, lakke, värve; saadakse ühtlasi ka toiduaineid (suhkrut, söödapärmi, alkoholi); saadakse sahariini ja sadu teisi tarvilikke aineid. Mets on muutunud tänapäeval kõigi rahvaste rahvamajanduses üheks väärtuslikumaks loodusvaraks.

2. Milleks peame rajama ja hooldama metsa

Kuigi Eesti NSV ei või arvata metsarikaste riikide hulka, kuulub siiski meie kodumaa maismaapinnast metsa alla umbes 20%. See on suhteliselt tunduvalt vähem meie naabervabariikide metsapinnast.

Metsamajanduse juhtimine viimaseil aastakümneil kodanlikus Eestis polnud kaugeltki õnnelik Eesti metsadele. Kordu-

vad kontrollita raied nii era- kui riigimetsades, plaanida „juurdelõiked“ ning pidev üle juurdekasvu raiumine on tugevasti vähendanud meie metsade üldkogust. Mõistmatu metsapoliitika tagajärjel planeeriti aastate jooksul „juurdelõigeteks“ asunike ja põllumeeste erakondade poolehoidjaile tervelt 15% kogu metsapinnast. Kuigi kodanlikus Eestis ametlikult kuulus rõhuv enamusele metsi riigile, püüdsid metsatöösturid ja ettevõtjad üksteise võidu enestele hankida, sageli alandatud hindadega, suuri puidukvantume, mida ka kodanlik valitsus neile võimaldas. Riigieelarve tasakaalustamiseks eksporditi metsa suurtes kogustes Saksa- ja Inglismaale sageli hoopis ümber-töötamatult ehk poolfabrikaatidena (propsid, tselluloos, plangud jne.). Samal ajal aga töötasid pooliku koormusega meie enda puitu ümbertöötlevad käitised. Põhjendades täiesti ebaõigelt, et Eestis olevat metsa küllaldaselt, paisati turule lubamata kombel suur osa meie väärtuslikust metsast küttepuuna. Veelgi hoolimatumal kombel asuti ekspluateerima Eesti metsi saksa okupatsiooni aastatel, millest annavad tunnistust mitmedkümnend tuhanded hektaarid laastatud ja sõja läbi purustatud metsaalasid Ida-Virumaal, Valgamaal, Saaremaal jne.

Missuguses seisukorras oli ja on praegu Eestis metsade uuendamine?

Juba ennesõjaaegsel perioodil, vaatamata sellele, et metsa ülestöötamisel püüti raielankide eraldamisega luua võimalikult soodsaid eeltingimusi loomulikuks metsauuenduseks — aeti langid kitsaste ribadena, koristati hoolikalt takistavast risust, jäeti kasvama seemnepuud jne., jäi siiski tegelikult suur osa okaspuuraielanke loomulikult teel uuenemata ja need tuli paratamata kultiveerida kunstlikul teel (külvi- või istutamise-ga). Igal aastal rajati keskmiselt (1931.—40. a.) uusi metsakultuure 4200 ha. Kuigi see töö viidi läbi enam-vähem korralikult, ei olnud see kaugeltki küllaldane selleks, et likvideerida kõiki uuenemata raiesmikke. Nii oli 1940. a. lõpul metsata raiesmikke Eesti NSV-s 25 300 ha. Täiesti põhjenda-tult asuti seepärast 1941. a. tunduvalt suurendama metsakul-tuuritööde mahtu. Korrastati kõik olemasolevad taimeaiad ja planeeriti uusi. 1941. a. kevadel rajati istutamise ja külvi teel uusi metsakultuure 5069 ha ning täiendati endiste aastate ebaõnnestunud kultuure 3135 ha. Metsarajamise tööd oleks kahtlemata järgnevatel aastail veelgi tõusnud, kuid selle töö katkestas meie kodumaa ajutine okupeerimine saksa fašistlike vägede poolt. Nagu ilmneb okupatsiooniaegsest statistikast, tunti sel ajal väga vähe huvi raiesmike metsastamise vastu.

Metsakultiveerimine vähenes järsult, samuti jäid saatuse hooleks metskondade taimeaiad. Seetõttu suurenes metsastamata raiesmike pindala peaaegu 2-kordselt. 1944. aasta kevadel rajati uusi metsakultuure veel ainult 860 ha ulatuses, s. o. ainult $\frac{1}{6}$ sellest, mis tehti 1941. aastal nõukogude korra ajal. 1945. a. lõpuks ulatus metsata metsapind Eesti NSV-s 45 228 ha-ni. Seega tervelt 6% metsapinnast oli tegelikult täiesti välja lülitatud tootmisprotsessist.

Kuna seesugune olukord on rahvamajanduse seisukohalt täiesti lubamatu, on arusaadav, miks osutab ENSV Valitsus ja Partei seesugust suurt tähelepanu kevadisele metsarajamisele ja metsapäevade korraldamisele. Seepärast on meie kohuseks kaasa aidata kõigi metsaraiesmike kiirele metsastamisele, metsakultuuride ja puistute hooldamisele ning metsahoiu- ja metsakaitse-eeskirjade täitmisele.

3. Metsapäevadega aitame kaasa metsade taastamiseks

NSVL vabariiges on igal kevadel kuulutatud üks kuu n.-n. m e t s a k u u k s, millal laialdased ringkonnad, koolinoored, kommunistlikud noored, talupojad, töölised jne., üle kogu maa korraldavad mitmesuguseid metsanduslikke üritusi, teostades uue metsa rajamist, metsa-taimeaedade korrastamist, metsakultuuride hooldamist jne. Alates 1923. aastast aidatakse sel teel tõhusalt kaasa igal kevadel metsakultuuride rajamisele metsavaestes rajoonides, kaitseistanduste istutamisele põldude kaitseks, roheliste vööndite täiendamisele linnade ja asulate ümber jne.

Ka Eesti NSV-s korraldatakse kevadeti traditsiooniliselt metsapäevi.

Käesoleval aastal on ENSV Ministrite Nõukogu määruse kohaselt ette nähtud metsapäevade läbiviimine eriti suures ulatuses. Sellest aktsioonist võtab osa kogu ENSV elanikkond maal ja linnas eesotsas koolinoortega, maanoortega, kehakultuurlastega ja sõjaväelastega. Metsapäevadest osavõtuga annab iga kodanik omalt poolt väärtusliku panuse meie kodumaa metsade taastamiseks ja uue metsapõlve loomiseks. Seega kindlustab iga metsapäevast osavõtja metsa olemasolu ka järgnevaile inimpõlvedele.

Missuguseid töid tuleks läbi viia metsapäevadel? Maaelanikkonnal, maanoortel ja maal asuvail asutustel on peamiseks ülesandeks metsa istutamise, metsa

külvi ja metsataimeaedade korrastamise tööd kohalike metsaametnike jt. asjatundjate juhtimisel. Selle kõrval ei tule unustada ka metsasalude rajamist talundite, abimajandite ja sovhoooside ümbruses ning karjamaaks ja põlluks mittesobivate maa-alade metsastamist. Sobivate puuliikidena võib tavaliste metsapuude (männi ja kuuse) kõrval istutada elamute lähedusse kaski, saari, vahtraid, jalakaid, künnapuid jt. kõvu puuliike, millest saame tulevikus kõrgeväärtuslikku tarbematerjali. Ka kultuurpajude kasvatamisele tuleks panna rõhku, sest meil säilinud pajuistandused ei suuda kaugeltki rahuldada korvi-, tünni- ja mööblitööstuse nõudeid pajuviitsadele. Linnades, kus ei ole võimalik organiseerida väljasõite kaugematele töökohtadele, võib võtta peaülesandeks linnaäärsete lagendike ja teeäärte metsamise, ilupuude istutamise jne.

Kõigil metsapäevadel tuleb tegeliku töö kõrval käsitleda ka metsakaitseküsimusi, tehes ulatuslikku selgitustööd eriti metsatulekahjude vastu võitlemiseks. Ei tohi unustada, et metsapõlemiste tagajärjel, milles on süüdi elanike ettevaatamatus ja oskamatus alanud tuld kustutada, hävib meil igal aastal tuhandeid hektaare metsa.

4. Tähtsamad metsakultiveerimise viisid

Mitte igalpool ei tule maharaiutud metsa asemele iseendast uus noor mets. Meie kliimavööndis kattuvad küll lagendikud pikapeale metsaga loomulikul teel, kuid see vältab sageli aastakümneid. Metsa loomuliku uuenduse kiirus sõltub puuliigist ja pinnase oludest. Meie lehtpuumetsad uuenduvad ise, samuti osa okaspuumetsi. Kuivadel ja rohukasvatajail raieastikel aga tuleks oodata palju aastaid, enne kui sinna loomulikult tekiks uus mets. Maa seismine tühjalt oleks meie majanduselus, kus nõudmine puidu järele on alati suur, kahjulik. Sellepärast tuleb metsa uuendada suurel määral kunstlikult, metsakultuuride abil, istutamise ja külvi teel.

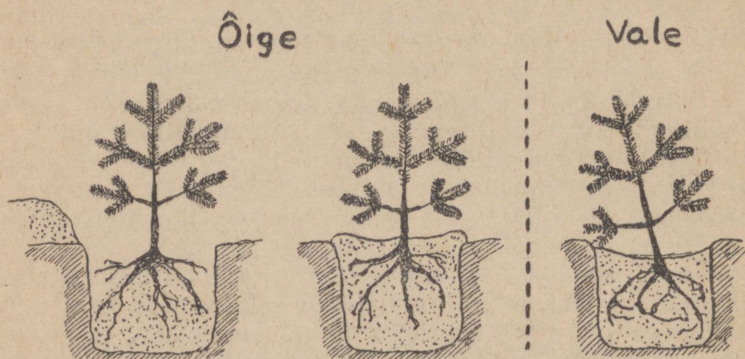
Metsaistutamine

Metsaistutamine võetakse ette peamiselt tugeva rohukasvuga maadel ja peaaegjalikult kuu s e m e t s a d e uuendamisel, kus külvamine ei anna küllaldasi tagajärgi.

Ka lehtpuuid (tammi, jalakaid, saari, vahtraid jne.) kultiveeritakse istutamise teel, sest taimeaias kasvatatud mitme-

aastane taim suudab rohukasvust kergemini üle saada kui met-
sas seemnest idanev külvitaim, milliseid palju hukkub.

Istutamiseks tuleb erinevate puuliikide ja taimede erineva
vanuse juures kasutada erisuguseid istutamisviise ja -riistu.

Paljasjuurtega kuusetaimede istutamine labidaauku

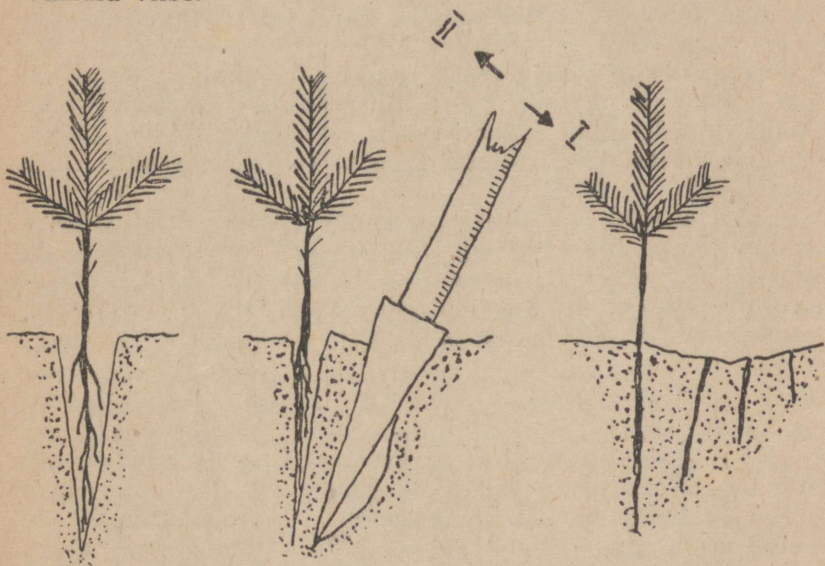
(joonis nr. 1)

1. Paljasjuurtega taimede istutamine labidaga (vt. joonis nr. 1) on tavalisim istutamise viis, mida saab kasutada iga liiki ja igas vanuses taimede juures. Labidaga tehakse paras auk, metsaistutamisel tavaliselt labida laiune ja sama sügav, ilupuude istutamisel suurem, vastavalt istutatava puukese juurtele. August väljavõetav muld koheldakse ja asetatakse osalt auku tagasi kuhikukujuliselt augu põhja. Sellele laotatakse taime juured normaalasendis laiili ja kaetakse juured käsitsi ülejäänud mullaga. Taime tuleb juurte katmise ajal veidi kergitada, et juhuslikult kõverasse jäänud juurekesi välja sirutada, muld tuleb suruda tugevasti juurte ümber kinni. Taime juurekael ei tohi jääda sügavamale mulla alla kui ta seda oli varem, kuid juurte katmine mullaga ei või olla ka nii puudulik, et vihm juured välja uhuks. Peareeglid istutamisel on järgmised:

- a) auk ei tohi olla liiga kitsas,
- b) taime juured tuleb asetada normaalselt ja sirgelt laiili,
- c) taime juurekael tuleb tõsta paraja kõrguseni, ei kõrgemale ega madalamale esialgselt kasvuasendist,

- d) muld juurte ümber tuleb suruda tihedalt ja korralikult kinni,
 e) suuremate puukeste istutamisel tuleb arvestada hilisemat väikest mulla vajumist augus, s. o. täita istutamise auk veidi kõrgemalt kui maapinna tase, tõstes vastavalt juurekaela.

Metsa kultiveerimisel istutatakse peamiselt 3—4-aastasi paljasjuurtega kuusetaimi, milleks labidaga istutamine on sobivamaid viise.

Paljasjuurega männitaimede istutamine kiiluga

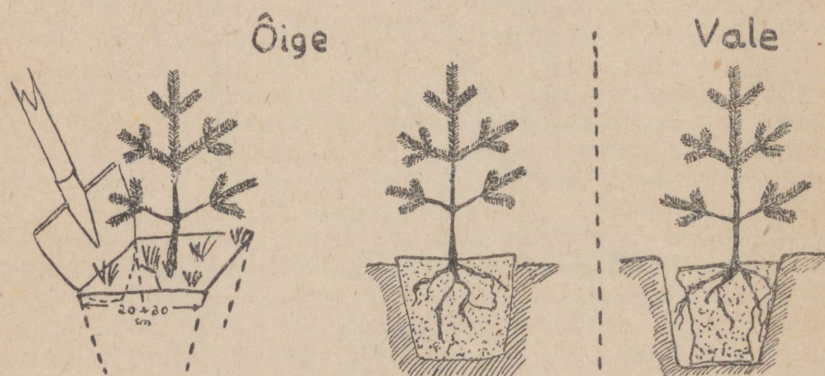
(joonis nr. 2)

2. Istutamine kiiluga (vt. joonis nr. 2) on tarvitav väiksemate paljasjuurtega taimede juures, peamiselt 2-aastaste mändide ja 2—3-aastaste kuuskede juures. Kiilukujulise tööriistaga vajutatakse jala jõul (väiksemate taimede juures ka käsikiiluga) maasse lõhe, kuhu asetatakse rippasendis taimetuured. Järgnevate kiilusurumistega esimese lõhe kõrvale vajutatakse muld taime juurte ümber kinni.

3. Istutamist metsikute mätastaimedega (vt. joonis nr. 3) tuleb kasutada kõigil juhtudel, kui taimeaedades küllaldaselt puutaimi ei jätku. See viis sobib peamiselt metsikute kuusetaimede istutamiseks, kuna aga metsikute männitaimede väljavõtmine harva õnnestub juuri vigastamata. Kuusetaimi on lubatav võtta ainult metsalagendikelt, rikkalikult uuenenud raiesmikelt, sihtidelt ja metsaservadelt, kus taimed on valgusega harjunud. Keelatud on taimi võtta varjulisest kohast (näiteks tiheda vanametsa alt), sest lagedale istutatult seesugused taimed tavaliselt ajajooksul hukuvad.

Kuusetaimed võetakse maast välja koos mullamättaga hariliku labida abil ehk n.-n. puuri (täispuuri ehk poolpuuri) abil. Samade tööriistadega tehakse istutuskohale vastava suurusega auk, asetatakse mättaga taim auku ja täidetakse augu vahed tihedalt mullaga.

See viis ei sobi liig suurte metsikute taimede istutamiseks, sest laialiläinud juuri labidaga läbi raiudes vigastatakse taimi tunduvalt. Ka on suuri mätastaimi äärmiselt raske istutuskohale transportida. Väiksemaid metsikuid taimi on võimalik istutada aga ka paljasjuurtega — kas labida või kiilu abil.

Mätastaimede väljavõtmine ja istutamine labidaga.
(joonis nr. 3)

4. Istutamine küngetele toimub eriti lopsaka rohu- kasvuga ja niisketel pinnastel, kusjuures künkad tehakse val-

mis tavaliselt eelmisel aastal. See on võrdlemisi kulukas, kuid rasketes oludes möödapääsematu metsakultiveerimise viis.

Üldiselt tuleb pidada alati meeles metsaistutamisel, et taimede juuri ei tohi jätta kunagi lühemakski ajaks päikese ja tuule kätte kuivama. Neid tuleb hoida korvis või nõus ühes niiske samblaga, kust neid töö juures võetakse üshaaval. Hoolsalt ja varjatult asetatuna võib aga väljavõetud taimi hoida värskena mitu päeva.

Metsakülvamine

Külvi teel kultiveeritakse peamiselt mändi kergedel liivamaadel, kus ei ole karta eriti tugevat lämmatavat rohukasvu. Külviks valmistatakse tavaliselt külviplatsid, kust maakirvestega kõrvaldatakse pealmine turbataoline kiht kuni liivani. Külviks aetakse vagusid ka hobuadruga. Väga kõhnadel liivamaadel tehakse külviks laiema lapi asemel ainult kitsas vaokujuline ribake. Seeme külvatakse harilikult näpuga platsile, ribakesse või vaku, umbes 20 seemet ühte paika laiali, ja kaetakse kergelt liivaga. Männile on külv võrdlemisi kohane, sest noor männitaim kasvab kiiresti ja jõuab umbrohest, mis männimaadel ei ole eriti tugev, kergesti üle.

Kuusetaim kasvab pikaldaselt, ka on kuusemetsa maad enamasti tugeva rohukasvuga, mistõttu kuuse külvi päästmine rohu alt on väga tülikas ja kulukas. Seepärast tarvatakse kuuse külvi võrdlemisi vähe, peamiselt niiskete segametsade raiestikul, kus kuusk kasvab koos lehtpuudega. Nii-sugustel kohtadel külvatakse kuuske ainult kõrgematele kohtadele, kändude lähedale ja küngastele, ilma suurema ettevalmistuseta, sammalt ja risu ainult kergelt rehaga kõrvaldades.

Taimede istutus- ja külvikohtade arv kultuuris on sõltuv kohalikest tingimustest. Puhtkultuurides (ühe puuliigiga) tuleb paigutada hektaarile 4000—7000 istutus- või külvikohta. Kui on loota osalt loomulikku uuendust ja kultuur tehakse selle koosseisu vääristamiseks, võib piirduda paari-tuhande istutuskohaga. Keskmise kaugus taimede ja külvikohtade vahel on tavaliselt 130—150 sm.

Kas mets vajab hooldamist?

Pideva hoolitsuseta on noor mets nagu orb, kellest käivad üle mitmed hädad ja kes kasvab omapead. Metsakultuurides

hukkub osa taimi, mida tuleb asendada mõnikord korduvalt uutega. Taimed kannatavad sagedasti lämmatava rohukasvu all, millest tuleb neid päästa. Noorendikes võtavad võimust soovimatud puuliigid, valgelepp, paju, haab, mis lämmatavad ja piitsutavad väärtuslikumaid, — need umbrohupuud tuleb aegsasti kõrvaldada. Sirgudes suuremaks tekib noores metsas juba kasvuruumi kitsikus, mida tuleb parajal ajal lahendada. Kasvama tuleb jätta paremad puud ja kõrvaldada vigased ja vähemväärtuslikud. Noorendikud kannatavad sagedasti ka metsapõlemiste, mitmete haiguste ja kahjurite all, milles neid tuleb õigeaegselt abistada. Ainult püsiva hooldamisega kasvatame kõrgeväärtuslikke metsi.

Eesti NSV-s on praegu loodud kõik eeldused metsamajanduse viimiseks kõrgele tasemele. NSVL Valitsuse vastavate määrustega on meie metsad arvatud I ja II gruppi kuuluvaks ning nende majandamine edaspidi toimub kinnitatud metsamajanduskavade alusel. Meie metsades on keelatud teostada suuremaid raieid, kui seda lubab iga-aastane metsa juurdekasv. Erilist tähtsust omistatakse metsakasvatustele töödele — metsakultiveerimisele, taimeaedade rajamisele, metsakultuuride hooldamisele, metsakuivendusele, hooldus- ja sanitaarraiatele jne., missuguste tööde maht käesoleva viisaastaku igal aastal on mitmekordselt suurem kui varem aastail. Senise Metsatööstuse Ministeeriumi kõrval on loomisel iseseisev Metsamajanduse Ministeerium, millele allutatakse kõigi ENSV metsade majandamine. See tõendab, missugust suurt tähtsust omistab NSVL Valitsus ja Partei metsakasvatuse plaanikindlale arendamisele, metsade hooldamisele, metsapinna suurendamisele ja toogivõime tõstmisele.

A-17092

